

Tunne- ja turvataidot

Mauste-koulutus

8.4.2016

Kaija Lajunen

PsL, psykoterapian erikoispsykologi, perheterapeutti

Kuvat: Sanna Ojanen

Tunne- ja turvataidot

Sisältö

- Mistä oikein on kysymys?
- Tunne- ja turvataitoja kaikille ennaltaehkäisevästi
- Huolen tilanteessa toimiminen: Lotan tapaus
- Case-työskentelyä

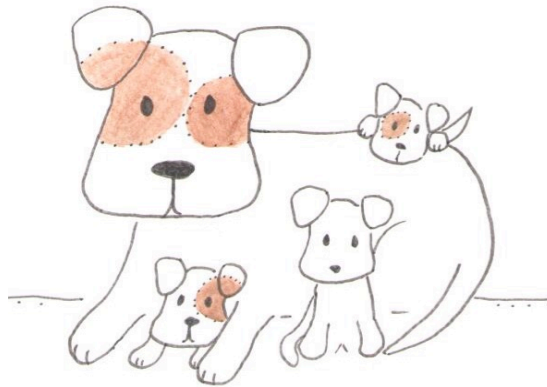
TURVALLISUUS JA TURVAN KOKEMUS

- Tila, jossa on mahdollisimman vähän minuutta uhkaavia asioita, kuten pelkoa, häpeää, syyllisyyttä tai arvottomuutta.
- Ei ole vain uhkaavien asioiden puuttumista vaan myös selvää tietoisuutta hyväksytyksi tulemisesta.
- Mitä muuta?
- Jokaisella on oikeus turvalliseen kasvu- ja elinympäristöön

TURVALLISUUS JA TURVAN KOKEMUS

Mieti jokin tilanne lapsuudestasi (tai myöhemmin), missä koit olosi turvalliseksi?

- Miltä turvallinen olo tuntuu?
- Miltä tuntuu kehossa ja miltä mielessä?
- Mistä turvan kokemus tuli ja mitä siihen liittyi?

TUNNE- JA TURVATAITOKASVATUKSEN KEHITYSTYÖTÄ SUOMESSA YLI 20 VUOTTA

Pikkutyttöjä ahdisteltu Jyrkkälässä

TEIJA UITTO

...urun rikospoliisi on vanginnut miehen, jota epäillään usean lapsen seksuaalisesta ahdistelusta Jyrkkälässä.

Oikeus on määrännyt asian liittyvät paperit salissa pidettäväksi, koska kyse on lapsista. Rikoskomisario **Veikko Koironen** vahvistaa kuitenkin, että epäilty on täysi-ikäinen ja hänet on vangittu. Vangit-

semismääräys perustuu ilmoituksiin, joita on tehty useita.

Tutkittavana on nyt, mitä tarkalleen on tapahtunut ja kuinka laajamittaista epäilty ahdistelu on ollut. Miehen epäillään painostaneen lapsia kanssaan kellaritilaan ja pakottaneen siellä seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Myös sitä epäillään, että ahdistelua olisi jatkunut jo pitkään. Tiettävästi rikokses-

ta epäilty itsekkin asuu Jyrkkälässä.

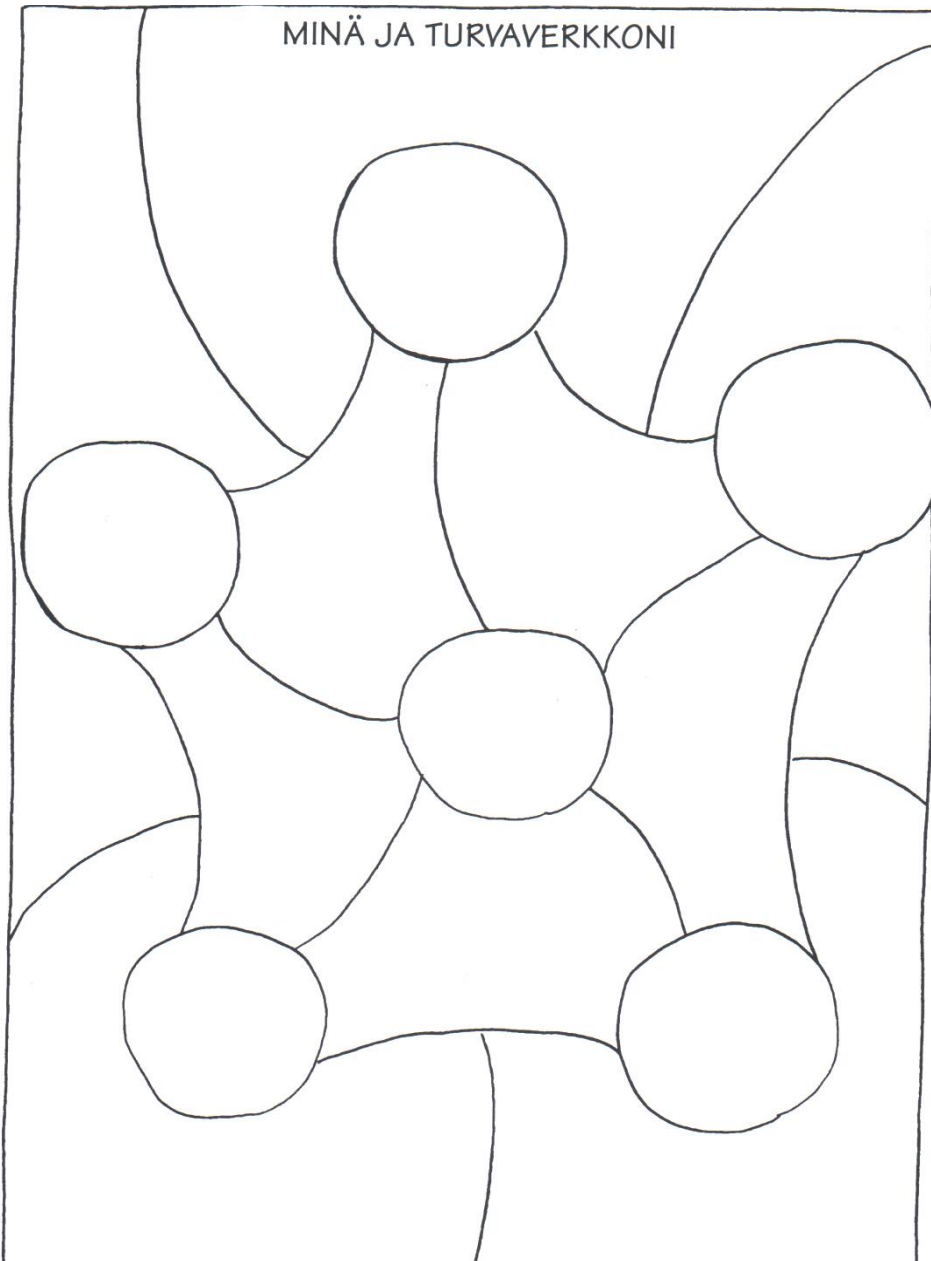
- Me tietenkin toivomme, että kaikki vinkit tapahtumaketjun selvittämiseksi ilmoitettaisiin poliisille. Yhteyttä voi ottaa poliisipäivystykseen tai suoraan rikostutkijoihimme, komisario Koironen sanoo.

Hän toteaa, että epäilty rikossarja on harvinainen. Vastaavaa ei tule tutkintaan vuosittain.

Kun kyse on näin vasta rikoksesta, m epäillyn oikeusturva otettava tarkasti huomioon. Esimerkiksi pelotunnustus ei riitä tuomittamiseen, tunnustus pystytään näyttämään n toteen.

Komisario Veikko Koironen toivoo, että Jyrkkälässä suhtauduttaisiin tapauksen selvittelyyn hallisesti. Tilanne on poliisin hallinnassa.

MINÄ JA TURVAVERKKONI

Turvaohjeet tiivistetysti

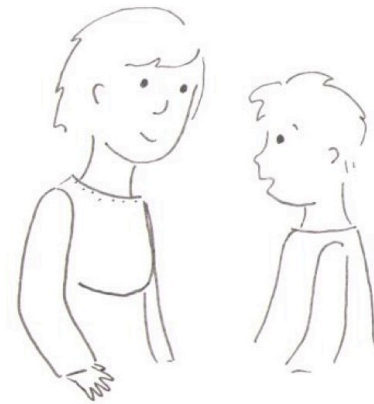
Sano EI

Lähde pois!

Kerro turvalliselle aikuiselle

Ennakkotehtävän purku ryhmässä

Mikä lukemissani kirjoissa/
materiaaleissa

- kosketti,
- innosti ja
- pohditutti?

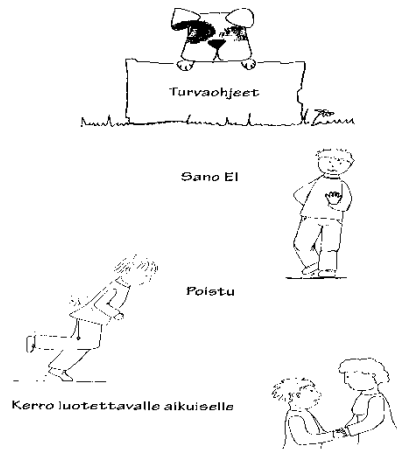
Miksi tunne- ja turvataitoja?

- Kaikki ovat alttiina kiusaamiselle, syrjinnälle, alistamiselle, ahdistelulle, häirinnälle ja väkivaltakokemuksille
- turvallisuus on perustarve ja oikeus, oppimisen edellytys
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus/ihmisoikeudet
 - oikeus olla osallisena elämään
- lait velvoittavat:
 - oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2014
 - perusopetuksen opetussuunnitelman 2016
 - lukion opetussuunnitelman perusteet 2015
 - varhaiskasvatuksen suunnitelmat 2005

Mitä turvataidot ovat?

- Taitoa pitää huolta itsestä ja omasta turvallisuudesta
- Taitoa toimia itseä suojelevalla tavalla kiusaamisen, alistamisen, väkivallan, häirinnän, houkuttelun ja seksuaalisen hyväksikäytön ja ahdistelun tilanteissa

Mitä turvataidot ovat?

mm. taitoa puolustaa itseä ja laittaa rajoja

- oman itsen ja toisen **arvostamista/kunnioittamista**
- **itseääräämisoikeuden ja koskemattomuuden** kunnioittamista
- oman **tarpeen/tahdon ja mielipiteen selkeää ilmaisemista**
- omasta yksityisyydestä huolehtimista
- mitätöinnin ja vähättelyn torjumista
- kykyä kieltäytyä ja sanoa tarvittaessa EI
- uhkaavasta tilanteesta pois lähtemistä
- avun pyytämistä ja turvalliselle aikuiselle kertomista
- netin turvallista käyttöä

Turvataitojen oppiminen edellyttää

Tietoisuutta

- oikeudesta kunnioittavaan kohteluun ja hyvään elämään
- oikeudesta olla olemassa ja rakastettu
- oman kehon itsemääräämisoikeudesta
- oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen
- tukeen ja turvallisten aikuisten saatavilla oloon

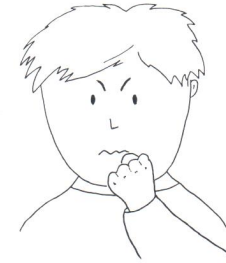

Turvataitojen vahvistumisessa olennaista

- Itsearvostuksen ja itseluottamuksen vahvistuminen
- Itsetuntemuksen lisääntyminen
- Taito luoda ja ylläpitää hyviä kaverisuhteita/
sosiaalisia suhteita
- Tunnetaidoissa harjaantuminen

MITÄ TUNNETAIDOT OVAT?

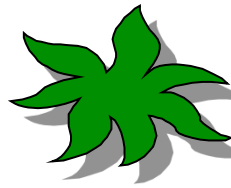
- ❖ Tunteen **tunnistaminen**
- ❖ Tunteen **nimeäminen**
- ❖ Tunteen **ilmaiseminen**
- ❖ Ymmärrys tunteiden ilmaisun vaikutuksista toisiin ihmisiin
- ❖ Toisten tunteiden havaitseminen
- ❖ Toisten tunteiden myötäeläminen
- ❖ Tunteiden ja tapahtumien ja ajatusten välisten yhteyksien ymmärtäminen
- ❖ **Tunteiden säätely**

Raivo

TUNTEIDEN MERKITYS

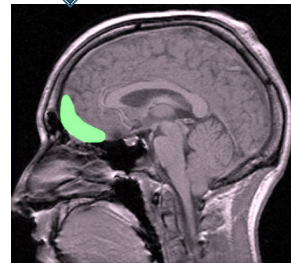
Tunteiden tehtävät:

- Varoittavat vaaroista – hengissä säilyminen
- Opastavat suuntautumisessa toimintaan – arvojärjestys!
- Muuttavat toimintavalmiuttamme (esim. taistele-pakene)
- Tukevat oppimista, muistamista ja keskittymistä
- Edistävät hyvinvointia (erityisesti myönteiset tunteet)
- Ohjaavat sosiaalista käyttäytymistä

Tunteiden merkitys:

- Tunteet ovat selviytymistä varten ja viestejä itselle
- Tunteet eivät ole hyviä tai pahoja; oikeita tai vääriä mutta niitä voi kokea myönteisinä tai kielteisinä

*Tunteiden
ajattelimis-
en
järjestelmä*

VUOROVAIKUTUSUHTEET JA TUNTEIDEN SÄÄTELY

*”Vauva tarvitsee kaikkien olojensa ja **tunteidensa** sietämiseen, ymmärtämiseen ja järjestelemiseen aikuisen välitöntä apua. Tarvitsemme toisiltamme tätä apua **koko elämämme ajan**, mutta aikuisina pystymme jo odottamaan”*

- Marja Kivirauma -

Laakso & Lajunen, 2012

TUNTEIDEN SÄÄTELY

- *Säätely on eri asia kuin tukahduttaminen*
- *Tukahdutetut tunteet vievät energiaa ja ovat uhka mielenterveydelle*

Milloin tunne- ja turvataitoja?

1. Ennaltaehkäisevästi kaikille

- kaikille tasa-arvoisesti vertaisryhmissä
 - suunnitellusti esim. viikottain (Turvis-tunnit)
 - arjen tilanteissa harjoitellen
- yksilöllisesti lasten kanssa ja perheitä tavattaessa

2. Huolen tilanteissa ja kun rajoja on rikottu

- Osana yksilö- ja perhekohtaista tukea/kuntoutusta
- Ryhmämuotoisesti riskissä oleville

Voiman lähteet tunne- ja turvataitojen oppimisessa

**Lapsilähtöisyys/
asiakaskeskeisyys ja
osallisuus**

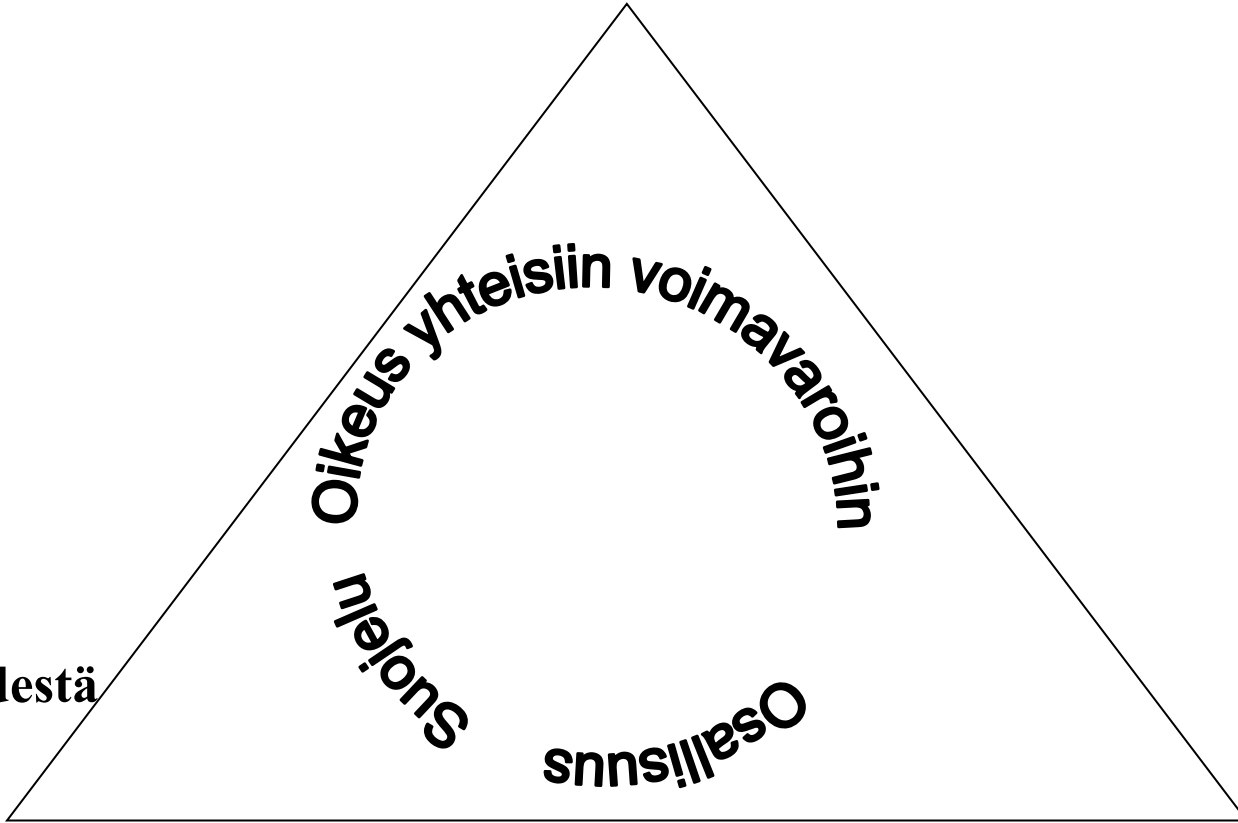
Oikeus yhteisiin voimavaroihin

Suojelu

Osallisuus

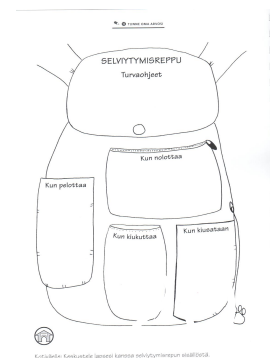
**Yhteisöllisyydestä
voimaa**

**Perheissä
perusta**

Turvataitomateriaalia

- Tunne- ja turvataitoja lapsille, 2015, THL.
- Turvataitoja nuorille. 2012. THL.
- Turvataitoja erityistä tukea tarvitseville lapsille. Valteri Onervan nettimateriaali, 2014.
- Turvataitoja kehitysvammaisille, 2014, Senso-projekti.
- Turvataitokasvatuksen työkäytäntöjä ammattilaisille lasten ja perheiden kanssa työskentelyyn: www.jamk.fi/tuta

Tunne- ja turvataidot yksilö-, ryhmä- ja perhetyössä, esim.

- Tunne- ja turvataidot lastenneuvolassa
- Tukea lasten ja nuorten turvataitokasvatukseen kouluterveydenhuollossa –turvataidot huolen eri vyöhykkeillä
- Turvataidot puheeksi perhetyössä - haastattelulomake

www.jamk.fi/tuta

Turvataidot puheeksi perhetyössä – haastattelulomake

(Häyrynen, Wihinen, Hölttä-Vikki, Luontama & Järvinen)

Tehtäviä seuraaviin teemoihin liittyen:

- Ketkä ovat minun luottoaikuisiani?
- Mitä teet, kun tarvitset apua?
 - Hätäpuhelun soittaminen
- Mikä on oikein ja mikä väärin sinua kohtaan?
 - Mitä sinulle ei saa tehdä?
 - Mitä teet noissa tilanteissa?
- Kehon yksityiset alueet
- Turvakortin tekeminen yhdessä

Tunne- ja turvataitoja lapsille

Lajunen, Andell & Ylenius-Lehtonen

Kuvitus: Sanna Ojanen, THL 2015

- suunniteltu mm. päivähoidon ja koulujen käyttöön **noin 5-12-vuotiaille lapsille**
- toteutetaan lasten arjessa heidän vertaisryhmässään
- **tutun aikuisen** ohjauksessa ja yhteistyössä **kotien kanssa**
- **Turre Turvakoiran** avustuksella
- menetelmät **lapsilähtöisiä**, toiminnallisia ja selviytymistä, voimavaroja ja suojaavia tekijöitä vahvistavia
- Helposti käyttöön otettava

MINÄ OLEN ARVOKAS JA
AINUTLAATUINEN

MINÄ OLEN ARVOKAS JA AINUTLAATUINEN

Olen ainutlaatuinen
Huomaa hyvä itsessäsi
Aina en onnistu
Lupa kaikenlaisiin tunteisiin
Kiukku ja sen kesyttäminen
Lasten oikeudet tutuiksi
Oikeus olla turvassa
Kun olo on turvaton
Turvallisesti netissä
Hyvä olo ja hyvä mieli

OLEMME HYVIÄ KAVEREITA

OLEMME HYVIÄ KAVEREITA

Ystävyys, kaveruus ja yhdessäolo

Kaikkien kanssa kaveri

Minä, sinä, me!

Nettikaveruus

Kiva kaveri ja kurja kaveri

Huomaa hyvä toisessa

ETTEI KUKAAN JÄISI YKSIN

Mutkia matkassa

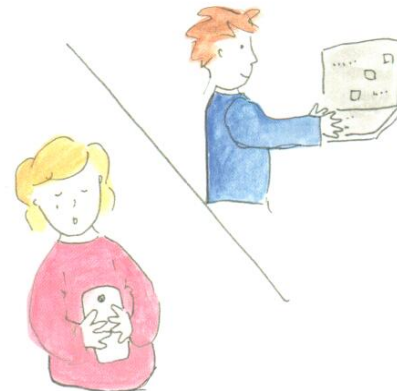
Nyt riitti! -Huomaa kiusaaminen ja

lopeta se!

Kiva kaveri ei kiusaa

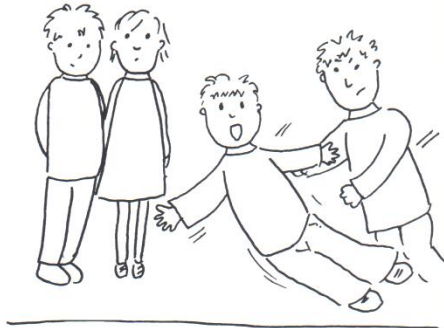
Jos kiusataan?

HUOMAA KIUSAAMINEN

KUN JOKU KIUSSAA

Mutkia matkassa

Mutkia matkassa

Mutkia matkassa

Mutkia matkassa

Mutkia matkassa

Mutkia matkassa

ÄLÄ JÄTÄ KETÄÄN YKSIN

KYLLÄ MINÄ PÄRJÄÄN

KYLLÄ MINÄ PÄRJÄÄN

Lupa omaan tilaan ja yksityisyyteen

Lupa omiin rajoihin

Lapsi on kosketuksissa monien kanssa

Turvallinen koti

Vihreän ja punaisen valon kosketuksia

Minä selviydyn

Minä selviydyn netissä

Kaikki tarvitsevat mukavia

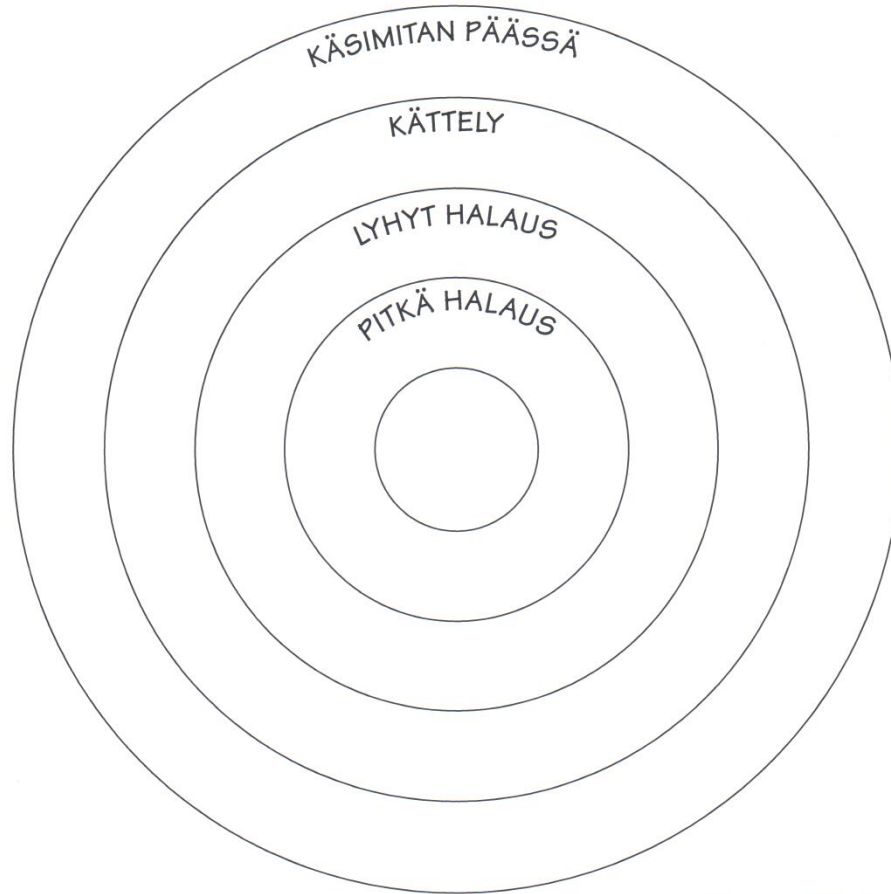
kosketuksia

KOSKETUSKEHÄ

Piirrä kosketuskehän keskelle itsesi ja kehien väleihin merkitse ihmisiä sen mukaan, miten lähelle heidät päästät ja miten he sinua saavat koskettaa.

Allekirjoitus kotiväeltä _____

Lupa
omaan
tilaan

JÄMÄKKÄ MINÄ

- Jämäkkyys auttaa sinua kertomaan, mitä sinä haluat ja mitä tarvitset.
- Jämäkkyys on kykyä puolustaa omia näkemyksiä, sanoa tarvittaessa EI ja poistua tilanteesta.
- Jämäkkyys on taito, joka auttaa suojautumaan vahingollisilta asioilta.
- Jämäkkyys auttaa toisten kanssa olemisessa:
 - Kun sanot selkeästi, mitä ajattelet, toivot tai tarvitset, toiset kuuntelevat sinua paremmin ja osaavat ottaa sinut ja toiveesi huomioon.

Jatka seuraavia lauseita:

1. Minä haluan _____
2. Minä en halua _____
3. Minä toivon, että _____
4. Minun mielestäni _____
5. En pidä siitä, että _____
6. Minä ajattelen, että _____
7. Minusta tuntuu hyvältä _____
8. Minusta tuntuu pahalta _____

Vihreän ja punaisen valon kosketuksia

- Opitaan, että myös lapsi voi päättää, miten häntä kosketetaan.
- Opitaan tunnistamaan erilaisia kosketuksia, punaisen ja vihreän valon kosketuksia.

1. Keskustellaan siitä, mitä vihreän ja punaisen valon kosketukset ovat. Mukavia ja hyvälle mielelle saavia kosketuksia voidaan sanoa vihreän valon kosketuksiksi. Epämukavilta ja kurjilta tuntuvia kosketuksia voidaan sanoa punaisen valon kosketuksiksi.

- Minkälaiset kosketukset voisivat olla vihreän valon kosketuksia?
- Minkälaiset kosketukset voisivat olla punaisen valon kosketuksia?

Vihreän valon kosketuksista

- tulee **turvallinen** ja **hyvä olo**. Ne saavat meidät tuntemaan itsemme arvokkaiksi ja hyväksytyiksi. Vihreän valon kosketuksille sanomme mielessämme **KYLLÄ**.

Punaisen valon kosketuksiksi sanomme kosketuksia,

- jotka tuntuvat **ikäviltä**, jotka **sattuvat** ja **tekevät kipeää**. Ne voivat myös **vihastuttaa** ja pelottaa. Niistä tulee paha mieli. Punaisen valon kosketuksiin ei tarvitse suostua. Niille pitää sanoa **EI**.
- jotka tekevät meidät **hämmentyneiksi** ja olomme **epämukavaksi**. Emme ole aivan varmoja siitä, miltä ne tuntuvat tai mitä niistä ajattelemme. Tällaiset hämmäntävät punaisen valon kosketukset voivat kohdistua omiin yksityisiin kehon osiin, jotka tavallisesti peittyvät uimapuvun alle. Myöskään hämmäntäviin ja epämukaviin punaisen valon kosketuksiin ei pidä suostua. Niille pitää sanoa **EI**.
- joissa toinen **pakottaa, painostaa, suostuttelee** tai **lahjoo toista koskettamaan itseään**, esimerkiksi omiin yksityisiin alueisiinsa. Ei ole oikein pakottaa toista koskettelemaan itseään. Myös silloin on oikein sanoa **EI**.

Punaisen valon kosketuksia ei saa koskaan pitää salaisuutena, vaikka joku niin vaatisikin. On aina oikein kertoa niistä luotettavalle aikuiselle.

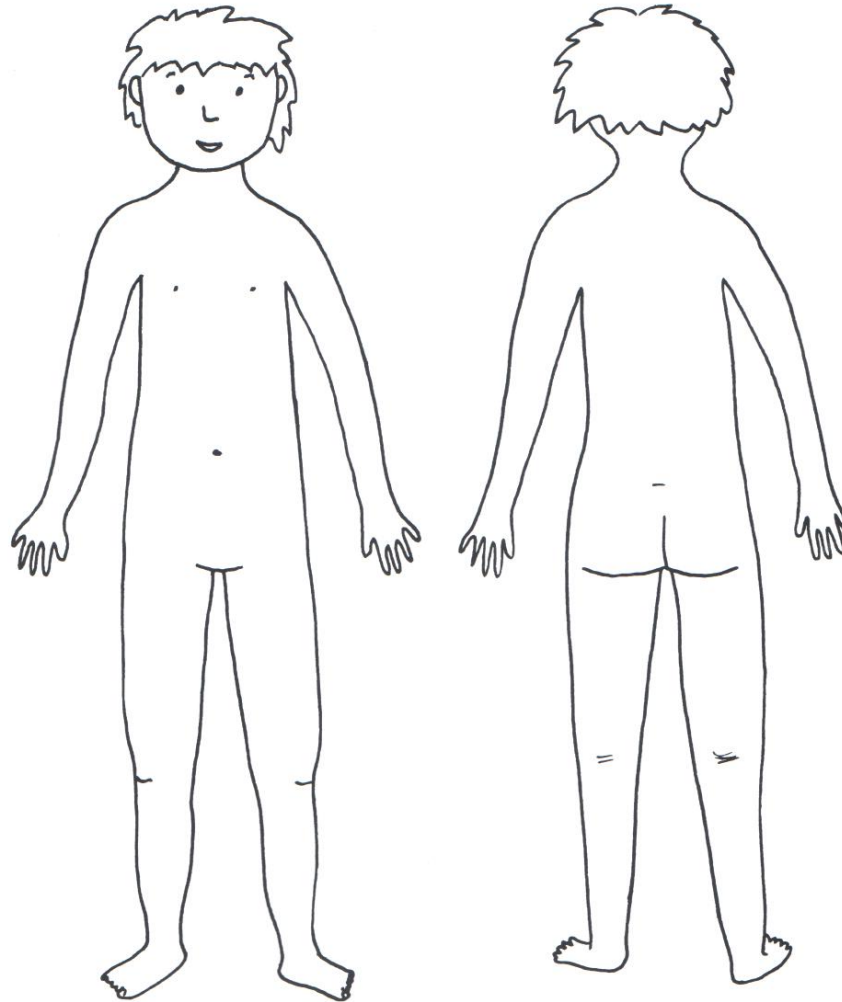
2. Lapset piirtävät tehtävisivulla *Minä päätän itse kehostani* (s. 197) olevan kuvan muistuttamaan enemmän heitä itseään. Kuvastahan ei voi esimerkiksi nähdä, onko siinä tyttö vai poika. Kukin lapsi värittää kuvasta vihreäksi ne alueet tai kohdat, joihin toiset saavat häntä koskettaa, ja punaisiksi ne kehon osat, jotka ovat yksityisiä alueita, joihin toiset eivät saa häntä koskettaa ilman hänen lupaansa ja joista lapsi saa itse päättää. Samalla voidaan nimetä, mitä kehon osia ihmisellä on ja mitä kaikkia nimityksiä niille on olemassa.

MINÄ PÄÄTÄN ITSE KEHOSTANI

Tee kuvasta enemmän itsesi näköinen.

Väritä vihreäksi ne alueet tai kohdat, joihin sinua saa koskettaa.

Väritä punaisiksi ne kehon osat, jotka ovat yksityisiä alueitasi ja joihin ei saa koskea ilman sinun lupaasi ja joista erityisesti sinä itse saat määrätä.

OIKEUS TURVALLISEEN KOTIIN

MITEN SELVIYDYN?

1. Tuntematon pyytää sinua mukaansa tai pyytää sinulta apua?

"Minulla on tuolla kissanpentuja.
Mennään katsomaan."
"Koirani on kadonnut,
tuletko auttamaan?"

2. Tuntematon yrittää saada sinut autoonsa.

"Tulkaa lapset autoon,
niin voin viedä
teidät jätskille/kotiin."

3. Joku, jota et tunne, seuraa sinua.
Mitä teet?

4. Sinulle tarjotaan herkkuja,
pelejä tai rahaa. Mitä teet?

"Haluatko maistaa
näitä karkkeja?"

MITEN SELVIYDYN NETISSÄ?

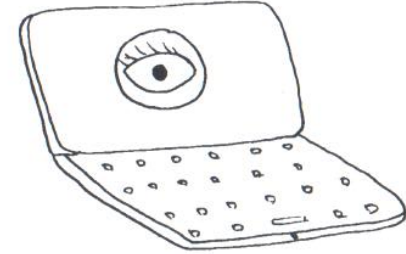
1. Joku näyttää sinulle netistä järkyttäviä kuvia, videoita tai pelejä.

2. Sinä eksyt netissä vahingossa sivulle, jossa on järkyttäviä kuvia, videoita tai pelejä.

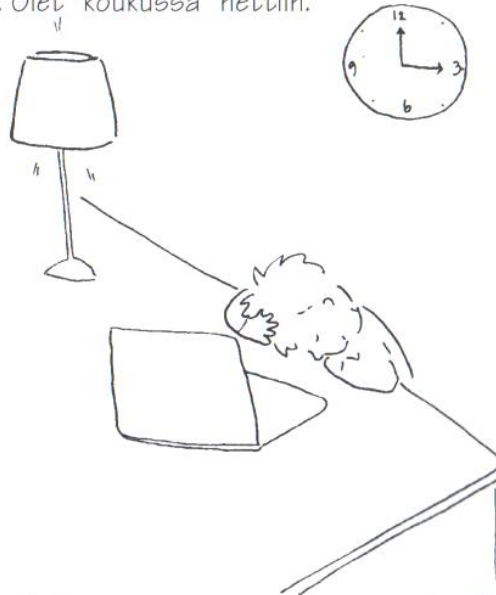
3. Sinusta halutaan vähäpukeisia tai paljastavia kuvia tai sinä itse haluat lähettää itsestäsi sellaisia kuvia.

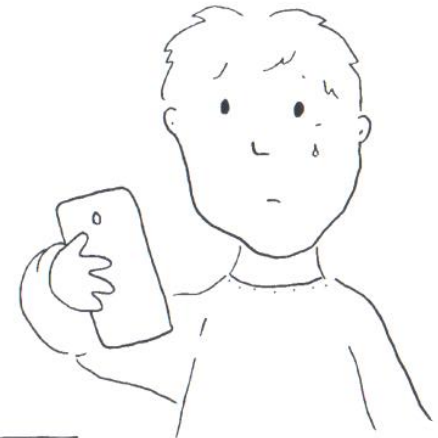
4. Alat saada runsaasti kehuja tai tunkeilevia ehdotuksia ja kysymyksiä.

5. Olet "koukussa" nettiin.

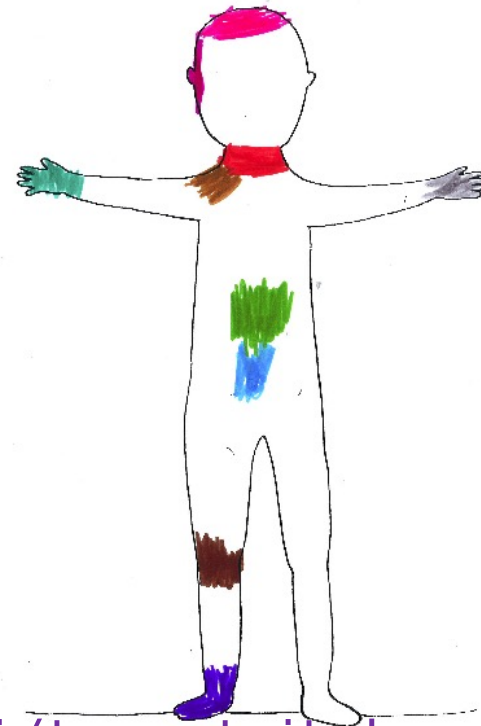
6. Sinua tai jotakuta muuta kiusataan netissä.

Onerva Mäki -koulun tunne- ja turvataitomateriaali

(Lahtinen, P., Ristimäki, E. & Oikari, H.)

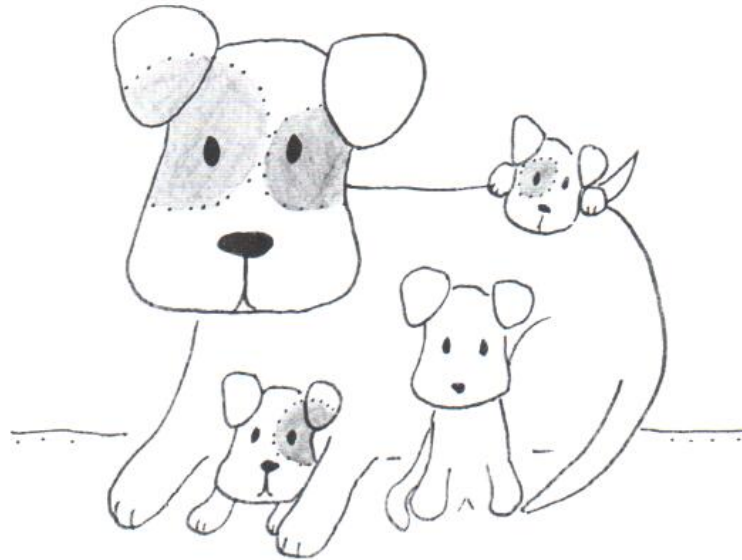
- Tyttö- ja poikaryhmät
- Suru
- Hyvinvointi
- Sosiaalinen media
- Tunteiden käsittely

<http://www.voppi.fi/oppimisentuki/turvataitokasvatus/>

Eskariryhmä ja eskarivanhempien ryhmä

<http://www.voppi.fi/oppimisentuki/turvataitokasvatus/>

Kaikkeen ei tarvitse suostua

Huolestuin – mitä teen?

Lajunen, Lahtinen, Valkonen, Ahl & Darth, 2015

- Lapsen kanssa puhuminen
- Huolen puheeksi ottaminen huoltajan kanssa
- Toimintaohjeet yhteistyöhön
- Kun lapsi on menossa poliisin kuultavaksi
- Turvakeskustelu lapsen turvaverkoston tiivistämiksi ja lapsen turvataitojen vahvistamiseksi

Turvaa ja turvataitoja seksuaalisesti häiritylle lapselle Lotan tarina (kuvitteellinen)

Lotan perhe

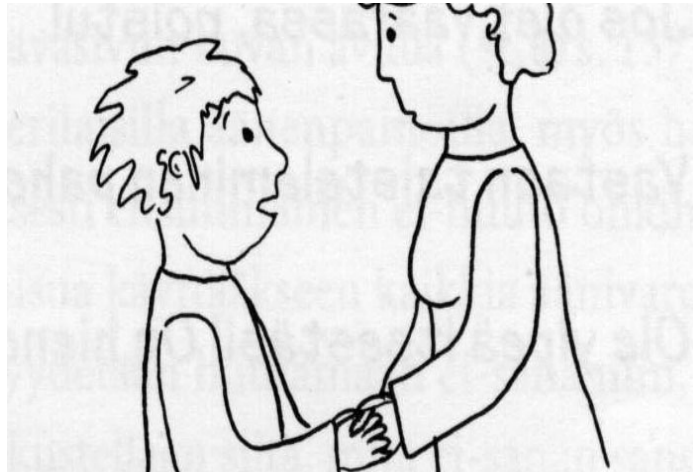
- Isä, äiti ja kolme lasta: Kai 16 v., Lotta 11 v. Ja Neea 8 v.
- Lotta käy Onerva Mäen koulua
- Perhe saanut lastensuojelun avohuollon tukea ajoittaisen lasten hoidon laiminlyönnin ja isän ajoittaisen runsaan päihteiden käytön vuoksi
 - Lapsilla lomaperhe kesäaikana

Huoli herää koulussa

- Lotan käyttäytymisessä ollut muutosta jo jonkin aikaa
 - Levoton, toisia häiritsevä, ahdistunut, itkeskelevä, keskittymisvaikeuksia
- Opettaja otti tilanteen puheeksi Lotan kanssa kahden kesken
- **VIDEO** opettajan ja Lotan keskustelusta

Lapsen kanssa puhuminen – ohjeita lapsen lähiaikuiselle

Lapsen kanssa puhuminen

- Järjestä rauhallinen ja kahdenkeskinen tila ja paikka
- Osoita lapselle hyväksymistä
- Pysy itse rauhallisena
- **Kuuntele** lasta ja **rohkaise** puhumaan
 - ”lapsella on lupa puhua kaikesta mikä painaa
- **Kiitä** lasta puhumisesta ja osoita ymmärrystä kertomisen vaikeutta kohtaan
 - ” olen iloinen siitä, että kerroit”
 - ”olet todella rohkea, kun puhut, se on oikein..”

Rohkaisu, kuuntelu ja läsnäolo

Lapsen kanssa puhuminen (jatkuu)

- Vapauta lapsi vastuusta, syy ei ole hänen
 - ”se, mitä tapahtui **ei ole sinun syytäsi**”
 - ”aikuisen pitää tietää mikä on oikein ja mikä väärin”
- Ota vastaan lapsen **tunteita hyväksyvästi** ja myötäeläen
- Auta ja **rohkaise** lasta kertomaan (älä kuitenkaan painosta)
 - ”Hyvä kun kerrot”, ”kerro vain”
 - Käytä lapsen omia sanoja ja termejä
 - Pyydä tarvittaessa piirtämään tai näyttämään se, mitä tapahtui

Lapsella on lupa myös olla puhumatta

Lapsen kanssa puhuminen (jatkuu)

- **Anna tietoa** oikeudesta elää turvassa ja saada apua
 - ”Kukaan ei saa sinua satuttaa tai koskea sinun omiin alueisiin!”
- Viestitä lapselle, että teet parhaasi hänen auttamisekseen ja siksi myöskään et voi pitää asiaa omana tietonasi
- Osoita, että olet kuullut häntä ja uskot häntä

Lapsen kanssa puhuminen (jatkuu)

- **Pidä lapsi toimijana/osallisena** omaan elämäänsä
 - Kysy lapselta, mikä hänelle olisi tärkeintä – mikä häntä auttaisi eniten
 - Kysy, kenelle asiasta hänen mielestään pitäisi ensin kertoa ja millä tavoin
 - Ota huomioon lapsen pelot ja mieti hänen kanssaan, mikä niitä vähentäisi
 - Pidä lapsi tietoisena asioiden kulusta ja aikuisten hänen turvaansa vahvistavista päätöksistä

Lapsen kanssa.. (jatkuu)

- **Vahvista lapsen turvataitoja** ja selviytymisen kokemusta yksin ja lapsiryhmässä
 - Kiitä ja kehu siitä, mitä lapsi on tehnyt hyvin itsensä suojelemiseksi ja avun pyytämiseksi
 - Mieti hänen kanssaan, miten hän voisi toimia, jos vastaavaa vielä tapahtuisi
 - Harjoitelkaa tilanteissa toimimista esim. näytellen tai leikkien nukkien ja symbolien avulla
 - Kerratkaa turvaohjeet: 1) Sano EI, 2) Lähde pois, 3) Kerro turvalliselle aikuiselle

Lapsella on oikeus puhua huolistaan!

Ammattilaisilla on velvollisuus huolehtia, että puhuminen johtaa avun saantiin!

Huolen vyöhykkeet

EI HUOLTA	PIENI HUOLI		HUOLEN HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
1	2	3	4	5	6	7
Ei huolta lainkaan.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huolitai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti: lapsi/huori vaarassa. Omat keinot loppumassa Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti	Huoli erittäin suuri: lapsi/huori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti

Toimintaohje lapsen kanssa työskenteleville tai sen epäilyn tilanteissa

1. Tee muistiinpanot havainnoistasi ja keskustelun kulusta
2. Keskustele työtoveriesi ja esimiehesi kanssa
3. Arvioi työkaverisi tai esimiehesi kanssa, täytyykö lapsen kanssa keskustella lisää ja keskustele tarvittaessa
4. Konsultoi huolestasi ja menettelytavoista. Mieti konsultaatiotahoa tarvittaessa yhdessä työkaverisi ja esimiehesi kanssa
5. Keskustele huoltajan kanssa – jos seksuaalinen tai muu kaltoinkohtelu epäily kohdistuu huoltajaan, konsultoi ensin poliisia ja lastensuojelua

Toimintaohje lapsen kanssa työskenteleville tai sen epäilyn tilanteissa

6. Tee lastensuojeluilmoitus
7. Ilmoitus poliisille
8. Ohjaa huoltaja ja lapsi lääkärin vastaanotolle
9. Kriisiavun järjestäminen
10. Lapsen omien turvataitojen ja hänen turvaverkostonsa vahvistaminen
11. Muun tuen tarpeen arviointi

Opettaja ja Lotta soittavat äidille

- Opettaja ja Lotta kertovat tapahtuneesta äidille
- Opettaja kiittää äidin kuullen Lottaa rohkeaksi tytöksi ja kertoo, että hyvä kun asia on tullut esille, niin Lotta ja Villekin voivat saada apua
- Opettaja tarjoaa oppilashuollon tukea (kuraattori, psykologi) Lotalle ja perheelle
- Opettaja kertoo velvollisuudestaan tehdä lastensuojeluilmoitus ja ilmoitus poliisille
- Opettaja kuuntelee äidin tunteita ja kysymyksiä

Mitä sitten tapahtui?

- Opettaja teki lastensuojeluilmoituksen ja ilmoituksen poliisille
- Yhteistyössä oppilashuollon, lastensuojelun ja poliisin kanssa on sovittu toimintatavoista
- Lotta ja Ville ovat käyneet erikseen poliisin kuulemisessa
 - Selvinnyt, että vastaavaa on tapahtunut aikaisemminkin

Mitä sitten tapahtui?

- Äiti ja isä käyvät Lotan kanssa ja kahdestaan kuraattorin ja psykologin vastaanotolla
 - Tapahtumien herättämät tunteet, ajatukset ja kysymykset
 - Neean tilanne
- Lastensuojelu tavannut myös Lotan perhettä ja kartoittanut tuen tarvetta
- Lastensuojelu ja kuraattori on työskennellyt Villen ja Villen perheen kanssa
 - Ville (17 v.) on myös Onerva Mäen entinen oppilas
 - Kuva saatu pois eikä se ollut lähtenyt eteenpäin

TURVAKESKUSTELU OSANA MONIALAISTA ASIANTUNTIJARYHMÄÄ

(Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1.8.2014)

- Yhteisöllisyys
- Ennaltaehkäisy
- Kodin ja koulun yhteistyö
- Läpinäkyvyys

Turvakeskustelun tavoitteet

- Lapsen verkoston valppauden ja voimavarojen lisääminen
- Lapsen kaltoinkohtelun ennaltaehkäisy, ”että jatkossa välttyisi” ”että jatkossa ei tulisi huolta”
- Lapsen turvallisuuden ja hoivan varmistaminen jatkossa
- Lapsen omien turvataitojen vahvistaminen

Turvakeskustelun lähtökohdat

- Voidaan työskennellä, vaikka totuutta ei tiedettäisi
- Rikoksen selvittäminen poliisin tehtävä
 - Ei juututa asian tutkimiseen/rikoksen selvittämiseen
- Hyödyn ja tuen näkökulma
 - Tehdään sitä, mistä on apua lapselle
- Näkökulma ennaltaehkäisevä ja lastensuojelullinen

Turvakeskustelun näkökulmat

- Voimavarakeskeinen lähestymistapa
 - Fokus tulevaisuudessa ja hoivan/suojan/rajojen vahvistumisessa
- Verkostonäkökulma
 - Turvaverkosto ja lapsen lähipiiri mukaan
 - Kaltoinkohtelijaksi epäillyn lähiaikuisen kohtaaminen vastuullisena vanhempana
- Autonomian ja toimijuuden kunnioittaminen ja vahvistaminen

Hyödyllisiä keskusteluaiheita lapsen lähipiirin kanssa, mm.

- Rajojen selkiyttäminen – Mikä on sopivaa ja mikä ei?
- Kenen kanssa ja missä lapsi oppii ja harjoittelee tunne- ja turvataitoja? Kuka on luottoaikuinen?
- Millaista aikuisten puuttumista/valvontaa ja lastensuojelullista apua tarvitaan?
- Miten voidaan varmistaa, että lapsi jatkossa ei tule kaltoinkohdelluksi ja saa tarvitsemansa tuen?
- Entä sisarukset?

Turvakeskustelu Lotan asioissa

- Turvakeskustelua on suunniteltu yhdessä Lotan ja perheen kanssa
 - Lotalla toive, että Ville ei enää tulisi kylään
 - Vanhemmilla huoli, ettei tilanne toistuisi
 - Vanhemmilla huoli myös sisaruksista
 - Mitä heidän kanssaan puhutaan
 - Ettei Neealle tapahtuisi vastaavaa
- Mukana Liisa-äiti, Heikki-isä, Kirsi-opettaja, Pirjo-kuraattori, Kaija-psykologi: **VIDEO**

Turvakeskustelussa puhuttua ja sovittua

Välitunnilla

- Aikuisten valvontaa vahvistetaan
- Välituntileikkien virkistämiseen panostetaan

Luokassa teemoiksi

- Netin turvallinen käyttö
- Kuvien lähettäminen nettiin ja yksityisyyden suojaaminen

Tyttöryhmässä

- Naiseksi kasvaminen
- Pukeutuminen ja meikkaaminen

Vanhempain päivässä

Turvallinen netin käyttö ja netin käytön sopimukset

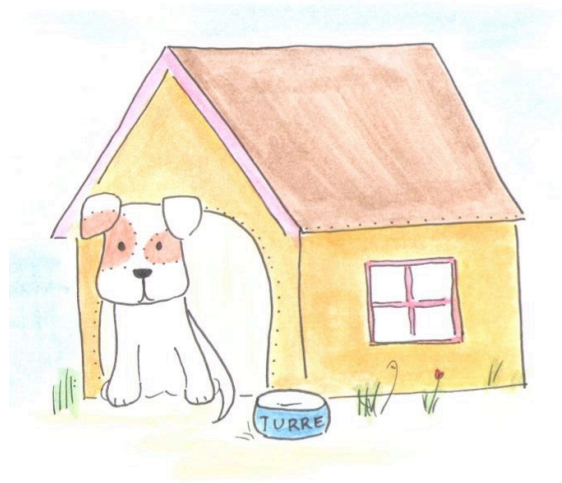
Turvakeskustelussa puhuttua ja sovittua

Kotona

- Perheen yhteiset retket
- Sopimukset pelaamisesta ja netin käytöstä
- Lotan keimailevaan käyttäytymiseen puuttuminen
- Isän arvostuksen/tykkäämisen osoittaminen Lotalle
- Lotan yksilöllinen psyykkinen tuki koulukuraattorin avulla
 - Omat rajat ja yksityisyys
 - Ei-sanan sanominen, oikeus kieltäytyä
- Seuraava tapaaminen ”seurannan merkeissä”
- Lotta koulukuraattorin tapaamisilla: **VIDEO**

Lupa omaan tilaan

Meritähti -mielikuvaharjoitus

(mukaeltu Martin, Minna & Seppä, Maila: Hengitysterapeutin työkirja 2014)

Turvataitomateriaalia

- Lajunen, Andell & Ylenius-Lehtonen (2015) Tunne- ja turvataitoja lapsille. THL.
- Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille. Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. THL. (www.thl.fi)
- Lahtinen, P., Ristimäki, E. & Oikari, H. (2014) Onerva Mäki –koulun tunne- ja turvataitomateriaali :<http://www.voppi.fi/oppimisentuki/turvataitokasvatus/>
- Suojele minua kaikelta. Tietoa internetin ja digitaalisen median osuudesta lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön lasten kanssa ja heidän hyväkseen toimiville ammattilaisille. www.pelastakaalapset.fi

Turvataitomateriaalia

- Turvataitoja kehitysvammaisille www.sensonet.fi
-Sosiaaliset tarinat seksuaalikasvatuksessa ja ohjauksessa
- Helama, S. (2005). Pidän huolta itsestäni. Opas erityisryhmien käyttöön. Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto
- Korhonen, A. (2015) Turvataitotehtäviä sähköisessä muodossa, www.jamk.fi/tuta
- Turvataitomateriaalia ja työtapoja. www.jamk.fi/tuta
- Turvataidot tulevaisuuden opettajan taitoina – koulutushankeen blogi ja Turvataidot -työkirja www.blogs.helsinki.fi

Kiitos!